

Voorzitter: J. Lo-A-Njoe (D66)

Namens de raad: J. van Hoorn (GroenLinks), J. van Veen (PvdA), M. Martinez Doubiani (D66), T. van Zoelen (PvdD), A. Sijbolts (Stadspartij 100%), D. Brandenburg (SP), I. Jacobs-Setz (VVD), M. Goodijk (S&S), S. Wennink (CU), E. Armut (CDA), E. Bernabela (PvhN), D. Ram (PVV)

Namens het college: K. Schuiling (burgemeester)

Namens de griffie: S. van Erp

Ondermijning

00:17:01

Voorzitter: Goedenavond allemaal bij deze meningsvormende sessie over de collegebrief 'Kaders aanpak ondermijnende criminaliteit 2023 en verder' en het agenderingsverzoek 'Groningse Praktijken'. Ook welkom aan al die mensen die thuis meekijken en op de publieke tribune. Op 14 september jongstleden bent u in een beeldvormende sessie bijgepraat door Tops en Van der Torre over het rapport 'Groningse Praktijken'. Op negen november heeft u daarnaast de collegebrief ontvangen over de kaders aanpak ondermijnende criminaliteit. Vandaag bespreken we in deze sessie de betreffende brief en gaan we in debat over hoe in de toekomst moet worden omgegaan met ondermijnende criminaliteit. Over het rapport 'Groningse Praktijken', uitgevoerd door de heren Tops en Van der Torre, is een agenderingsverzoek ingediend door het CDA, Student en Stad en de VVD. Dit agenderingsverzoek kunt u vinden onderaan de agenda. U heeft een spreektijd van vier minuten en ik ga u helpen zich daaraan te houden. Er hebben zich geen insprekers gemeld, dus het woord is zo direct aan de raad. Ik wil u ook uitnodigen om in te gaan op de vragen die de indienende partijen van het agenderingsverzoek hebben gesteld: wat willen de partijen doen met de analyse en de adviezen uit het rapport en hoe kijkt het college naar de inhoud van het rapport in relatie tot de veiligheidsplannen die meerjaarlijks worden vastgesteld? Dat horen we graag van u. Wie wil als eerste daarop ingaan? Meneer Sijbolts, gaat uw gang.

00:18:30

De heer Sijbolts (Stadspartij 100% voor Groningen): Dank u wel, voorzitter. Ik weet overigens dat ik nog jong ben, maar het was de Stadspartij die het mede had aangevraagd en niet Student en Stad. Toch dank voor het compliment van uw kant.

00:18:39

De heer Sijbolts (Stadspartij 100% voor Groningen): Voorzitter, ondermijnende criminaliteit is een sluipend gif dat langzaam maar zeker leidt tot het afsterven van de wortels van de democratische rechtsstaat en dit gaat ten koste van economische sectoren. Wij vinden het schokkend, verontrustend en zeer zorgwekkend als wij de resultaten van het onderzoek naar ondermijning in Groningen lezen. Voorzitter, ondermijnende criminaliteit tast de fundamenten van de open samenleving aan. Drugscriminaliteit, vastgoedmaffia, misbruik van mensen die minder weerbaar zijn, het ronselen van jongeren en jongvolwassenen, witwaspraktijken en belastingontduiking. Wie dit rapport leest, krijgt het idee dat dit al jaren vrij spel kreeg in Groningen. De oorzaak is minstens net zo schokkend; een ernstig tekort aan capaciteit, een ernstig tekort aan voldoende menskracht en een ernstig tekort aan

voldoende handjes aan het bed. In dat opzicht, voorzitter, complimenten aan onze burgemeester die de moed heeft gehad om een onderzoek uit te voeren naar de gemeentelijke aanpak van, – of beter een gebrek daaraan – ondermijnende criminaliteit in de gemeente Groningen. Het is onmiskenbaar duidelijk geworden dat de politieke keuzen van de afgelopen jaren en onvoldoende budget beschikbaar stellen voor de openbare orde, veiligheid en handhaving ertoe heeft geleid dat deze schadelijke effecten van ondermijnende criminaliteit niet alleen in stand konden worden gehouden in Groningen, maar inmiddels zelfs hoogtij lijken te vieren. Juist daarom vinden we dat wij de uitkomsten van dit onderzoek niet naast ons neer kunnen leggen. Het is daarom goed om te zien dat de burgemeester extra geld heeft geregeld via de begroting om de grootste capaciteitsproblemen bij openbare orde en veiligheid weg te werken. De vraag of dat voldoende is, kan vandaag nog niet beantwoord worden.

00:20:37

Voorzitter: U heeft een interruptie van de SP, meneer Brandenburg.

00:20:43

De heer Brandenburg (SP): De Stadspartij doet het voorkomen alsof de burgemeester wat geld heeft geregeld, maar het waren de vijf partijen die deelnemen aan dit coalitieakkoord die hebben gezegd: we gaan negen ton per jaar extra investeren in die ondermijnende criminaliteit. Dat heeft de burgemeester niet geregeld. Dat is de wens van deze coalitiepartijen om daar de komende jaren extra in te investeren.

00:21:07

Voorzitter: De heer Sijbolts.

00:21:09

De heer Sijbolts (Stadspartij 100% voor Groningen): Mijn korte antwoord zou zijn: een pluim voor de SP. Mijn wat langere antwoord is – overigens is de burgemeester portefeuillehouder van OOV, dus ik ga ervan uit dat hij dat vanuit die hoedanigheid heeft gedaan – ook complimenten voor de coalitie, maar dan ook de teleurstelling van onze kant, want een groot deel van deze coalitie was ook de coalitie daarvoor en de coalitie daarvoor en de coalitie daarvoor. Ik zat in die drie perioden in de oppositie en mijn partij heeft met verschillende andere partijen, waaronder het CDA en waaronder de VVD, tot in den treure geprobeerd om meer geld vrij te krijgen voor openbare orde en veiligheid en dat is helaas nooit gelukt.

00:21:50

Voorzitter: Dank voor uw uitgebreide antwoord, meneer Sijbolts. U bent wel over de helft van uw spreektijd. U heeft ook nog een korte vraag, die bestaat uit één zin, geloof ik en dan gaat uw laatste anderhalve minuut in. Meneer Brandenburg.

00:22:00

De heer Brandenburg (SP): Dat laatste ben ik natuurlijk met de heer Sijbolts eens.

00:22:04

Voorzitter: Waarvan akte. Meneer Sijbolts.

00:22:05

De heer Sijbolts (Stadspartij 100% voor Groningen): Dan zijn we het onder de streep toch een

beetje eens geworden. Goed voorzitter, ik was bij de zin dat wij vandaag niet kunnen beantwoorden of dit voldoende is voor de toekomst, want daar --

00:22:22

De heer Sijbolts (Stadspartij 100% voor Groningen): Nu ben ik van mijn à propos. Dat heeft de heer Brandenburg goed gedaan, zou je denken.

00:22:33

De heer Sijbolts (Stadspartij 100% voor Groningen): Het college heeft nog een aantal kaders aangekondigd in de collegebrief die uiteindelijk moeten leiden tot een concreet uitvoeringsplan en pas dan weten we voor een deel of het effect gaat hebben en heeft gehad. We zien dat uitvoeringsplan wel vol vertrouwen tegemoet, omdat we vertrouwen hebben in onze burgemeester en de medewerkers van Openbare Orde en Veiligheid en politie. Voorzitter, ik wilde nog iets kwijt. Het was vlak voor de verkiezingen van maart dat dit rapport verscheen. Toen bleef het vrij lang stil in het politieke huis van Groningen over de schokkende conclusies van dit rapport. Ik kreeg er op straat en wij kregen als fractie er ook wel vragen over. Tijdens de campagne wat minder, maar daarna zeker wel. De oorzaak laat zich raden en was ook een capaciteitsprobleem. Daarom is het goed om te zien dat er nu wordt ingegrepen. Wij zouden wel willen dat het college ons de komende maanden meeneemt, bijvoorbeeld door ons halfjaarlijks op de hoogte te stellen. Dat hoeft wat ons betreft niet volledig in het openbaar, maar we willen wel concreet zien welke acties worden uitgevoerd en wat daarbij de behaalde resultaten zijn. Laten we daar, gezien de noodzaak, eerst met één keer per half jaar beginnen. Dan kunnen we het goed erover hebben en kunnen we als raad ook voldoende op de hoogte zijn van wat er nu allemaal leeft in onze gemeente. Dan is mijn tijd voorbij.

00:24:13

Voorzitter: Dan is uw tijd inderdaad voorbij. Dank voor uw bijdrage. De heer De Haan CDA, gaat uw gang.

00:24:20

De heer De Haan (CDA): Voorzitter, dank u wel. Voorzitter, drugscriminelen die jongeren van school plukken als geldezel of loopjongen. Jongeren die niet aan het werk gaan, omdat het snelle geld van de criminaliteit loont. Studenten die in slechte woonomstandigheden wonen, maar geen poot hebben om op te staan. Ondernijning gaat over zo veel meer dan alleen veiligheid. Het ondernijnt ons Groningse onderwijs, onze woningmarkt en de arbeidsparticipatie. Onze jongeren verdienen beter. Veel te lang zijn Groningse stadsbesturen naïef geweest, lag er te weinig prioriteit bij het investeren in een veilig Groningen en was er tevredenheid over de huidige stand van zaken. Dit heeft ertoe geleid dat we een handhavingsarme gemeente zijn geworden, waarbij Groningse ondernemers de lokale overheid niet serieus nemen en wegvaren met illegale praktijken. Als je kijkt naar het aantal van zestien fte van onze gemeente en dat vergelijkt met bijvoorbeeld een kleinere gemeente als Nijmegen met 30 fte, dan zie je het ook terug in ons personeelsbestand. Het is daarom goed dat er eindelijk wordt geïnvesteerd in ongeveer tien extra fte bij het OOV, waardoor er meer werk kan worden gemaakt van Bibob-onderzoeken, het opsporen van drugslabs in het buitengebied en het onderzoeken van bedrijventerreinen. Het is ook goed dat de bestrijding deel gaat uitmaken van de wijkaanpak.

00:25:41

De heer De Haan (CDA): Het is aan de andere kant ook heel gek dat het nog geen thema was. Echter, als ik dan sommige partijen vorige week hoor spreken over drugscriminaliteit en het gebruik in onze gemeente, dan zijn er nog steeds partijen die kortzichtig en hardleers zijn. Partijen die hier soms al decennia aan de knoppen zitten. Daarom was het goed dat de burgemeester ferme taal sprak en dat geeft mijn fractie dan ook vertrouwen in de aanpak van ondermijning. Toch zijn er ook nog zaken die mijn fractie zorgen baren. Eén van die dingen is dat het wel heel gemakkelijk is om in onze gemeente aan drugs te komen. Ga een avondje op stap en je wordt vaak aangesproken om drugs te kopen of je krijgt een flyer – digitaal wellicht – in de hand of in de app gedrukt, waarmee je via een 06-nummer drugs kan bestellen. Drugsdealers lijken hiermee vrij spel te krijgen in onze gemeente. Dit heeft helaas ook te maken met een tekort aan politiecapaciteit; een landelijk probleem. We hebben we hier in onze Groningse samenleving veel last van.

00:26:42

De heer De Haan (CDA): Wat kan de burgemeester nog doen om ervoor te zorgen dat we drugsdealers dichterbij de huid zitten? Er worden nu een paar goede stappen gezet, vooral ook naar aanleiding van het rapport 'Groningse Praktijken', maar is het niet te laat? Waarom is jaren geleden niet harder ingegrepen toen er in 2018 een alarmerend vertrouwelijk rapport lag over de ondermijnende criminaliteit in de gemeente Groningen. We lezen dat een groot deel van de drugscriminaliteit in onze gemeente zich focust rondom de hennepcultuur. Experts constateren dat de hennepcriminaliteit niet daalt, maar wel dat er minder prioriteit aan wordt gegeven; de zogenoemde 'hennepmoetheid'. Herkent het college dit en hoe zorgen we voor een kentering?

00:27:30

De heer De Haan (CDA): Tenslotte voorzitter, Groningen is natuurlijk niet uniek. In Tilburg trokken vandaag of gisteren 35 Tilburgse professionals aan de bel, omdat er te veel kwetsbare jongeren voor de verleiding van het snelle drugsgeld vallen. Onder de naam "Onder mijn Stad" begint daar een publiekscampagne die alle aandacht van de inwoners van Tilburg probeert te vangen. In Groningen zetten we in op de Ondermijningscontainer, maar wellicht dat zo een publiekscampagne ook kan helpen. Zo liggen er in Tilburg op vijf plekken in de stad kolossale driedimensionale schilderijen. Vanaf maandag is de website ondermijnstad.nl in de lucht en daarop zijn waargebeurde verhalen uit de Brabantse drugsindustrie te beluisteren. We horen graag of zo iets wellicht ook in Groningen zou passen. Dank u wel.

00:28:14

Voorzitter: Dank u wel, de heer De Haan. Dan zie ik een hand omhooggaan bij mevrouw Jacobs van de VVD. Gaat uw gang.

00:28:24

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Dank u wel, voorzitter. We hadden met de Stadspartij en het CDA afgesproken om de vragen wat te delen, dus ik sluit me aan bij de vragen die de Stadspartij en het CDA hebben gesteld. De vragen die ik stel, zijn ook mede namens hen. We bespreken vandaag het rapport 'Groningse Praktijken'. Ruim acht maanden na het verschijnen van het rapport en dat verbaast mijn fractie enorm. Het rapport geeft zelf

waarschijnlijk al een antwoord op de vraag waarom het zolang duurt. Bij de afdeling OOV zijn er meer thema's en opdrachten dan medewerkers. Al vlak na zijn aantreden in 2019 – waarschijnlijk nog net niet in september, want hij werd de dertigste geïnstalleerd – heeft de portefeuillehouder gezegd dat hij een enorme naïviteit waarneemt in Groningen rondom ondermijning zowel bij college, raad en ambtenaren als bij inwoners. Hoe ernstig onze naïviteit was, laat ik in het midden. De vraag of het wat zegt over de overtuigingskracht van onze portefeuillehouder of dat het een meesterzet is, laat ik in het midden, maar het rapport Tops en Van der Torre heeft ons wakker geschud, dat staat wat mijn fractie betreft buiten kijf.

00:29:26

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): De naïviteit is langzaamaan minder geworden. In 2014, toen zat de VVD ook in het college, kwam het woord ondermijning niet voor in het coalitieakkoord. De focus lag op een bruisende stad, de economische kansen en de banenmotor. Ik had natuurlijk de behandeling destijds van het coalitieakkoord terug kunnen kijken, maar ik heb zo het vermoeden dat de oppositiepartijen destijds niet en masse de coalitiepartijen hebben gewezen op deze omissie in het akkoord. Dat is inderdaad naïviteit. Sodom en Gomorra stonden wat ons betreft toen synoniem voor Amsterdam en Brabant en niet voor ons mooie Groningen. De afgelopen periode waren we een klein beetje minder naïef, al zag de burgemeester dat nog niet zo bij zijn aantreden. Het woord ondermijning bestond vooral in woorden en wat minder in daden. De afgelopen periode is het besef geland dat ook in Groningen sprake is van ondermijnende criminaliteit. In combinatie met het feit dat we handhavingsarm opereren, maakt dat een goede voedingsbodem voor criminele activiteiten.

00:30:24

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Met name in de begroting van 2023 kunnen we zien dat we wakker zijn geworden. Daar waar Tops en Van der Torre constateren dat de Groningse collega's ervoor kozen om weinig te investeren in OOV, zien we dat in 2023 een uitbreiding is voorzien van € 941.000. Volgens de ambtenaren, waar we vorige week uitvoerig door zijn bijgepraat – waarvoor onze dank – is dit op dit moment een prima start. Immers, in een klein team kun je ook een beperkt aantal nieuwkomers handelen zonder dat het werk daaronder lijdt. Wij hebben nog een aantal andere vragen over de interne organisatie en over hoe nu verder met de gegevens uit dit rapport. Eén vraag is ook al gesteld door meneer Sijbolts, maar die werd ons ook vooral aangereikt door de medewerkers van Openbare Orde en Veiligheid. Zij zouden het plezierig vinden als wij twee keer per jaar in een besloten setting door hen kunnen worden bijgepraat over de resultaten. Op voorhand daarvan zouden we ook inzicht willen krijgen in de prioriteiten voor bijvoorbeeld 2023 en hoe de aanbevelingen van Tops en Van der Torre in de tijd worden weggezet. Ik kan me namelijk amper voorstellen dat we alle aanbevelingen in 2023 gaan oppakken. Een aantal andere -

00:31:43

Voorzitter: U zet zelf al even de punt. Ik dacht, ik wacht de punt af. U heeft inderdaad een interruptie van de heer Brandenburg van de SP.

00:31:49

De heer Brandenburg (SP): Voorzitter, de VVD spreekt over naïviteit. Dat is een woord dat zij wensen te gebruiken en dat is prima. Is de VVD dan ook van mening, één van de zaken die

Tops en Van der Torre ook schrijven in hun rapport, dat de enorme machtsposities die met name vastgoedbezitters in onze stad hebben opgebouwd, ook leiden tot ondermijnende praktijken? Bent u het ook met de SP eens dat we eens moeten kijken hoe we die machtsposities van die vastgoedondernemers kunnen breken? Bent u bereid om aan privaat eigendom te komen?

00:32:23

Voorzitter: De VVD.

00:32:24

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Ik zou graag willen kijken naar de aanbevelingen van Tops en Van der Torre. Daar heb ik het niet gelezen. Ik hoor graag de pagina, waarop ze zeggen dat we privaat eigendom moeten onteigenen. Wat dat betreft is dat niet een aanbeveling, dus zou ik die ook niet willen opvolgen.

00:32:39

Voorzitter: Toch heeft u een vervolgvraag van de heer Brandenburg.

00:32:42

De heer Brandenburg (SP): Onteigenen is niet meteen aan de orde. Daar zijn we nog niet. Daar zijn jullie allemaal niet klaar voor. Wel bijvoorbeeld meer bestuurlijke boetes en harder ingrijpen. Dat bepleit de SP al sinds 2016. Hoe staat u daar dan tegenover? Sneller aanpakken van die louche verhuurders en die grote vastgoedbazen?

00:33:01

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Volgens mij was u niet bij de sessie van vanmiddag, want toen heeft mijn collega dat van harte toegejuicht. Wij zijn, anders dan u, niet tegen huizenbezit en van ons mag je ook meer dan één huis bezitten, maar wij zijn ernstig tegen malafide huisjesmelkers. Een huizenbezitter is wat ons betreft niet synoniem voor huisjesmelker, zoals u weet.

00:33:22

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Ten aanzien van de organisatie binnen de gemeente hebben Tops en Van der Torre ook aangegeven dat er een aantal barrières zijn voor een gedegen aanpak. Ik noem er slechts een aantal, waar ik vragen over heb. Zo is het team OOV ondergebracht bij Stadstoezicht en zitten ze samen met Stadstoezicht op verschillende locaties. Daarnaast hebben we een uitbreiding van de boa's gezien in 2023. Denkt u dat die voorziene uitbreiding voor 2023 voldoende is? Naast dat OOV en Stadstoezicht zijn samengebracht - in 2021, dacht ik - zien we dat het team THV, wat toch ook een handhavende taak heeft, nog bij de dienst Stadsontwikkeling is. Zou een dienst veiligheid in onze gemeente niet een goede optie zijn, zodat alles wat met handhaving bezig is bij elkaar zit. Dan zou je ook nog de afdeling Handhaving van de dienst Inkomensdienstverlening erbij hebben. Dat je het allemaal in één hand hebt, zodat je juist de kruisbestuiving en de eventuele persoonsgerichte aanpak een rol zou kunnen geven. Is dat iets wat u heeft overwogen of wat u in de toekomst wil gaan overwegen?

00:34:35

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Dan heb ik nog een laatste vraag. Groningen hecht veel waarde aan gebiedsgericht werken. We hebben ook sinds kort gebiedsmanagers Veiligheid

gepositioneerd. We hebben volgens mij veel meer gebiedsteams en drie gebiedsmanagers. Kunt u na het eerste jaar ook al zeggen hoe dat bevalt? Zou het ook een optie zijn om dat onder te brengen bij de dienst veiligheid? Tot zover mijn vragen.

00:34:57

Voorzitter: Dank u wel voor deze bijdrage. Dan ga ik naar de heer Van Veen van de PvdA. Gaat uw gang.

00:35:01

De heer Van Veen (PvdA): Ik had nog een interruptie.

00:35:03

Voorzitter: U had een interruptie, dat kan. Mevrouw Jacobs is door haar tijd heen, dus zij kan alleen maar heel kort antwoord geven. Wellicht een gesloten vraag. Gaat u gang.

00:35:12

De heer Van Veen (PvdA): Ik ga het proberen. Ik dacht, ik wacht even het hele verhaal af. Ik las ook in het onderzoek van Van der Torre en Tops dat het in Groningen gelegenheidsstructuren zijn, de oorzaken van die ondermijnende criminaliteit. Ik hoor u alleen maar over repressie, handhaving en over OOV. Zou het ook niet heel goed zijn – en is dat niet iets wat het college al heel lang doet – om te focussen op die oorzaken, dus de sociaaleconomische structuren verbeteren in Groningen? Zou dat niet net zo goed heel veel extra aandacht moeten hebben?

00:35:39

Voorzitter: Dat is een perfecte gesloten vraag die met ja of nee te beantwoorden is, mevrouw Jacobs.

00:35:42

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Ja, volgens mij is dat nu juist iets wat geen extra aandacht vergt, omdat dat in het nieuwe coalitieakkoord al heel erg gebeurt. Daar heb ik dus geen vragen over. Ik had complimenten kunnen geven, maar met mijn beperkte spreektijd was daar geen ruimte voor.

00:35:55

Voorzitter: Dank u wel, dan kijk ik even naar de heer Van Veen. Mag ik u ook het woord geven voor uw woordvoering?

00:36:00

De heer Van Veen (PvdA): Ik zag aan de overkant al mensen.

00:36:01

Voorzitter: U zag aan de overkant een hand van de heer Van Hoorn. Gaat uw gang.

00:36:05

De heer Van Hoorn (GroenLinks): Dank u wel, voorzitter. Goed overleg ook zo. Het moge duidelijk zijn, veiligheid is een groot goed. Het gaat ook om veiligheid in al haar facetten, want het raakt namelijk ook onze samenleving in al haar facetten. Of het nu gaat om veilig opgroeien, veilig jezelf zijn of inderdaad ook om het tegengaan van ondermijnende criminaliteit. Veiligheid is een wezenlijk onderdeel van ons leven en het is ook een wezenlijk onderdeel van ons beleid. Ik herken ook, net zoals in het rapport van Tops en Van der Torre

staat, dat het in de afgelopen jaren niet altijd de aandacht heeft gekregen die het verdient. Mijn fractie is dan ook blij dat die kentering is gekomen en dat het ook in het huidige coalitieakkoord, zoals ook in dit beleid naar voren komt, nog meer en steviger de nadruk krijgt. Ondermijnende criminaliteit, voorzitter, buit mensen uit en voornamelijk de mensen die kwetsbaar zijn. Zoals de naam al zegt, het ondermijnt onze samenleving. Of, zoals de heer Sijbolts van de Stadspartij zei, het is een langzaam sluipend gif. Een beetje een parafraze, maar volgens mij kom ik een heel eind met deze samenvatting. Tops en Van der Torre hebben uitvoerig onderzoek verricht. Dat gaat gepaard met een beeld van Groningen waar we nu staan, maar tegelijkertijd zegt het ook iets over waar we hadden moeten staan en waar we moeten komen.

00:37:15

Voorzitter: U heeft een interruptie van de heer De Haan.

00:37:18

De heer De Haan (CDA): Voorzitter, dank u wel. Ik kan me wel vinden in de mooie woorden van de heer Van Hoorn, maar wat mij betreft is het toch een beetje te makkelijk. Het kijkt namelijk vooral naar wat er nu gedaan wordt. Dat is inderdaad goed. Er wordt flink ingezet op veiligheid, maar toch mis ik nog een beetje die spiegel naar vroeger. De partij van de heer Van Hoorn heeft natuurlijk ook aan veel stadsbesturen meegedaan. Hoe kijkt hij zelf nu, als hij in de spiegel kijkt, terug naar de afgelopen jaren? Erkent hij dat ook zijn eigen partij daarin misschien te naïef is geweest?

00:37:53

De heer Van Hoorn (GroenLinks): Dank u wel, voorzitter. Naïviteit is niet een kenmerk waar ik me snel voor zou schamen, omdat het ook gepaard gaat met waar wil je heen met onze samenleving. Zoals ik al zei, er is de afgelopen tijd niet altijd afdoende gedaan of niet voldoende bewust geweest en erkend wat ondermijning is. Tegelijkertijd, voor de goede lezer van Tops en Van der Torre was het ook het coalitieakkoord 2019-2022 dat er voor het eerst wel adequate aandacht voor had. Toevallig ook de eerste keer dat GroenLinks de grootste was in de gemeente Groningen. Momenteel worden de meest forse bestedingen ooit gedaan in dit kader, tegelijkertijd ook het meest linkse college in de gemeente Groningen. Die lezing is dus afhankelijk van wat je erin wilt zien.

00:38:34

Voorzitter: Mevrouw Jacobs ziet er wat anders in.

00:38:37

De heer Van Hoorn (GroenLinks): Wellicht zou het helpen, als ik mijn antwoord wel eerst afmaak.

00:38:40

Voorzitter: Maakt u uw antwoord af.

00:38:42

De heer Van Hoorn (GroenLinks): Wat dan wel helpt, is om te erkennen: het was niet afdoende, we hadden meer moeten doen en dat gaan we nu doen.

00:38:48

Voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Jacobs.

00:38:51

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Het is op zich heel bijzonder hoe iedereen altijd alles naar zich toe draait. Ik zou me toch kunnen voorstellen, dat we door Tops en Van der Torre en doordat onze burgemeester ons ook keer op keer naïef heeft genoemd, dat we ook wakker zijn geschud uit de boze droom in plaats van dat we nu zeggen dit meest linkse college is voor extra investeren in handhaving. Dat is volgens mij namelijk niet helemaal waar. Volgens mij weten we dat Sodom en Gomorra ook in Groningen wonen en gaan we daar wat aan doen.

00:39:18

Voorzitter: De heer Van Hoorn.

00:39:20

De heer Van Hoorn (GroenLinks): Dat dit het meest linkse college is die hierin investeert, is gewoonweg waar. Dat is de situatie waarin we nu zitten. Alleen u stelt dat het gaat om hetzelfde als het meeste investeren in handhaving en dat is niet wat ik heb gezegd. Dat heb ik met een reden niet gezegd. Voorzitter, als u mij toestaat, hervat ik mijn woordvoering. Ik denk dat ik dan ook grotendeels terugkom op dat punt.

00:39:39

De heer Van Hoorn (GroenLinks): Als GroenLinks hebben wij altijd benadrukt dat veiligheid gaat om passende zorg, fors investeren in preventie en fors investeren in radicale sociale gelijkheid. Ondernijning maakt namelijk misbruik van mensen die geen kant op kunnen of van mensen die het gevoel hebben dat criminaliteit hun kansen biedt, die ze elders niet kunnen vinden. Het is voor sommigen – en Tops en Van der Torre stellen dit ook – zelfs hun veilige sociale thuishaven. Wat GroenLinks betreft, is dit onacceptabel. Ja, we moeten extra investeren en dan gaat het ook met name om de kaders waarbinnen we moeten investeren qua ondernijning. We blijven onverminderd hard kiezen voor sociale gelijkheid, preventie en zorg. Dat is vanzelfsprekend, maar wat in de brief ook staat, is dat we verdergaan met de erkenning van het probleem. Dat is niet langer naïef. We stellen, ondernijning is een wezenlijk probleem in Groningen en dat wezenlijke probleem moet worden aangepakt. Daar zetten we op in, onder andere door bewustwording. Wij zijn blij met de inzet hierop. Hetzelfde geldt ook voor de intensievere aanpak van ondernijning, waaronder de uitbreiding van de Bibob en de extra tien fte waar de heer De Haan ook al eerder aan refereerde. Met name ook de wijkspecifieke aanpak in combinatie met veiligheid is iets waar wij trots op zijn en waar wij ook al langer voor hebben gestaan.

00:41:00

Voorzitter: De PVV, de heer Ram.

00:41:03

De heer Ram (PVV): Ik hoor GroenLinks een heel mooi pleidooi houden, dat wij zelf ook zouden kunnen houden. De vraag is echter: vindt u het voldoende op dit moment? Bereikt u hiermee het doel dat de ondernijnende criminaliteit echt wordt bestreden? Wat is uw oordeel daarover?

00:41:23

Voorzitter: Twee heldere en korte vragen. Ik adviseer ook een kort antwoord, want het einde van uw spreektijd komt in zicht.

00:41:29

De heer Van Hoorn (GroenLinks): In dat geval: ik weet het niet. Het is een begin, zoals we zojuist ook al hebben gezegd. Het is een begin in het investeren in het tegengaan van ondermijning. Is het voldoende? Ik hoop het. Ik hoop het oprecht. Als het niet zo is, moeten we het er wederom over hebben en moeten we verder gaan met investeren, want het is niet een probleem dat wij vandaag oplossen voor morgen. Het is een probleem dat een oplossing vergt voor morgen en veel verder en waar we ook continu aandacht voor moeten hebben.

00:41:51

De heer Van Hoorn (GroenLinks): Voorzitter, als u mij toestaat. Het raakt de Groningse samenleving, maar het reikt ook zo veel verder. Juist in dat kader vind ik het van het allergrootste belang dat we dit ook oppakken in een regionale samenwerking, precies zoals dit college ook voorstaat en blijkt uit de kaders. Tot zover.

00:42:09

Voorzitter: Dank u wel. Wie mag ik dan het woord geven? Mevrouw Goodijk. Zij is wel van Student en Stad. Gaat uw gang.

00:42:16

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Klopt helemaal. Dank je wel, voorzitter. Te lang is er te weinig oog geweest voor criminaliteit, dat concluderen Tops en Van der Torre. Mijn fractie is blij om te zien dat de aanbevelingen van hun rapport veel aandacht hebben gekregen in zowel het coalitieakkoord als de begroting. Er gaat fors geïnvesteerd worden in de aanpak van ondermijning. Deze investeringen zijn hard nodig, want het veiligheidsdomein van onze groeiende gemeente is te lang achtergebleven. De belangrijkste conclusie van het rapport was dan ook dat er veel meer ambtelijke capaciteit nodig is voor de aanpak. Daar zijn nu, als het goed is, voldoende middelen voor. Ondermijnende criminaliteit is een grote bedreiging voor onze samenleving. Mijn fractie wil het college complimenteren met de brede en harde aanpak die voorgesteld wordt in de geschetste kaders, die loopt van bestuurlijke controles tot inzet in de wijken. Wij willen benadrukken dat een bredere Bibob-toetsing – het is al eerder genoemd – een erg belangrijk instrument is, want we moeten weten met wie we zakendoen om onszelf te kunnen beschermen. Er moeten daarom meer criminogene branches in het Bibob-beleid opgenomen worden en er zijn strengere controles nodig in de bouw- en vastgoedsector.

00:43:25

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Daarnaast is het goed om te lezen dat de kaders niet alleen op het aanpakken focussen, maar dat er ook aandacht is voor bewustwording, onder andere door het trainen van onze medewerkers op het signaleren van ondermijning. Mijn fractie hoopt dat hierin ook de handhavers en toezichthouders betrokken worden. Zij zijn namelijk de oren en ogen van de straat. De boa's met wie ik vorige week op pad was, zagen dan ook veel heil in een breder team voor de aanpak van ondermijning. Een team wat dus breder is dan alleen OOV'ers. Namelijk een team dat bestaat uit handhavers van de straat, mensen van ruimtelijke ordening én professionals uit het sociale domein. Ik durf het woord bijna niet meer te gebruiken, want het wordt overal voor gebruik, maar dus een integrale aanpak. Mijn fractie is benieuwd hoe het college hiernaar kijkt.

00:44:11

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Niet alles is op te lossen met handhaving en een repressieve aanpak. De bestrijding van ondermijning hangt ook samen met een goed sociaal beleid en dit is een belangrijke taak van de gemeente. Er liggen veel uitdagingen op dit vlak, want we moeten ook specifiek aandacht hebben voor de slachtoffers van ondermijning. Om af te ronden, mijn fractie is ontzettend benieuwd naar het uitvoeringsplan. Wij vinden het ook belangrijk om de aanpak goed te blijven evalueren. We zetten heel erg veel in, maar hoe kunnen we meten of het werkt? Hoe weten we of het genoeg is? Is er een methode om de resultaten te meten? Daar hoor ik graag meer over van de burgemeester. Als laatste, hopelijk is er ondanks de krapte op de arbeidsmarkt binnenkort een nieuw team dat enthousiast aan de slag kan met deze aanpak. Dank je wel, voorzitter.

00:44:59

Voorzitter: Dank u wel, mevrouw Goodijk. Ik denk dat u nog wat interrupties heeft. In ieder geval van het CDA, de heer De Haan.

00:45:05

De heer De Haan (CDA): Voorzitter, vorige week hadden we natuurlijk ook een debat over drugs en de criminaliteit die ermee gepaard gaat. Als je het rapport 'Groningse Praktijken' leest dan gaat het in 70 procent van de gevallen ook over drugs en de daarmee gerelateerde criminaliteit. Nu zei mevrouw Goodijk vorige week: "Een wereld zonder drugs is een illusie". Nu hoor ik u wel de hele tijd spreken over bewustwording en over het belang van ondermijning. Ik kan het niet helemaal rijmen met uw betoog van vorige week. Kunt u mij daar misschien wat in helpen?

00:45:42

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Zeker weten. De heer De Haan weet het vast nog, want vorige week hebben we ook een debat gevoerd over het wietexperiment. Dit is ook iets wat wij als fractie op de voet gaan volgen, want wij denken dat hier echte oplossingen liggen en dat het ook bijdraagt aan de aanpak van ondermijnende criminaliteit.

00:46:01

Voorzitter: Dank u wel. Dan is volgens mij nu het woord aan de heer Van Veen voor de woordvoering van de PvdA.

00:46:08

De heer Van Veen (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Iedereen in Groningen zou het recht moeten hebben om op te groeien in veilige wijken of dorpen. Veilige wijken of dorpen, waar jongens en meiden van veertien niet hoeven te denken dat zij een mes mee moeten nemen om veilig te zijn. Veilige wijken of dorpen, waar de bestaanszekerheid van onze inwoners dermate hoog is dat zij niet zwichten voor het snelle criminele geld. Een veilige gemeente dus, waar de gemeente grip heeft op de ondermijnende praktijken en hier kordaat naar kan handelen. We zijn dan ook blij en we vinden het belangrijk dat er in dit coalitieakkoord structureel ruim één miljoen euro uitgetrokken wordt om ondermijning tegen te gaan. Een besluit dat logischerwijs ook door de hele gemeenteraad bekrachtigd werd, drie weken geleden toen we de begroting behandelden. Met de analyse en de adviezen uit het rapport in ons achterhoofd, vinden we dan ook goed dat het college voor een belangrijk deel focust op bewustwording en het opzoeken van regionale samenwerking. Echter, uiteindelijk draait

het natuurlijk om de acties in spoor twee met de goede titel 'Aanpakken!'. Hier staan allemaal goede acties in, maar als PvdA wil ik er toch twee uitlichten waar we in het bijzonder blij mee zijn. Ten eerste het bestrijden van ondermijning in de meerjarige wijkenaanpak. Een onderdeel hiervan is bijvoorbeeld het project Preventie met Gezag, waardoor we voorkomen dat jongeren starten of zelfs afglijden in de ondermijnende criminaliteit.

00:47:26

Voorzitter: U heeft een interruptie van de heer De Haan.

00:47:29

De heer De Haan (CDA): Voorzitter, dank u wel. Is de PvdA het met mij eens dat het best wel raar was dat veiligheid nog geen onderdeel vormde van die wijkenaanpak? Heeft de PvdA ook enig idee hoe dat kan?

00:47:40

De heer Van Veen (PvdA): Ik was in de veronderstelling dat ook veiligheid al een deel van de wijkenaanpak was. Buurtwerkers die in de wijk werken, hebben misschien niet het woord 'veiligheid' in hun titel zitten. Echter, juist het buurtwerk en dat spreken met de jongeren en weten wat er gebeurt in zo een wijk dat helpt ook enorm voor de veiligheid.

00:47:59

De heer De Haan (CDA): Voorzitter, u licht dit nu eruit als één van de dingen waar u blij mee bent dat het nu gaat gebeuren, dus ik vraag me af: vindt u het niet gek dat het nu pas gebeurt en dat het nog niet gebeurd is?

00:48:07

De heer Van Veen (PvdA): Dan had ik misschien net duidelijker moeten zijn, maar ik bedoelde dat daar een versterking of intensivering op komt.

00:48:13

De heer Van Veen (PvdA): Dan mijn tweede punt.

00:48:13

Voorzitter: Gaat u door met uw woordvoering.

00:48:14

De heer Van Veen (PvdA): Dank u wel. De Pandenbrigade. Dit interdisciplinaire team, dat dankzij de bestuurlijke boete huisjesmelkers echt aan kan pakken, vinden wij heel belangrijk. Het is echt onverteerbaar dat er nog steeds in Groningen zo een misbruik wordt gemaakt van bijvoorbeeld arbeidsmigranten die al in financiële nood zitten, dus goed dat we hier nu echt werk van gaan maken. Gelet op het actieplan hebben wij nog wel één concreet ding wat we als PvdA missen, namelijk de concrete focus in ruimtelijke zin. Wij denken dat het effectiever zal zijn om straat per straat of bedrijventerrein per bedrijventerrein ondermijning tegen te gaan. Wat ons betreft zou je hier een soort stappenplan voor moeten komen, zodat je in een periode van enkele jaren als het ware de hele stad 'schoonveegt', waarbij er ook commitment is van de FIOD, van de politie en van andere ketenpartners.

00:48:57

Voorzitter: Voordat u verdergaat, heeft u een interruptie van de heer Sijbolts.

00:49:00

De heer Sijbolts (Stadspartij 100% voor Groningen): Dank u, voorzitter. Gelukkig valt de bijdrage van de Partij van de Arbeid ten aanzien van het 'verbessern' van de coalitie mee en kan ik mij voor een groot deel wel vinden in uw woorden. Echter, wat u nu voorstelt gaat waarschijnlijk meer geld kosten en mijn ervaring de afgelopen twaalf jaar is dat de Partij van de Arbeid niet altijd bereid is om meer geld beschikbaar te stellen. Als u uw wensen nu op tafel legt, komt er dan ook het benodigde budget bij?

00:49:29

De heer Van Veen (PvdA): Volgens mij is dit niet iets wat per definitie meer geld hoeft te kosten. Volgens mij zit het er in hoe je iets aanpakt. Ga je verspreid door de hele stad heen dingen doen of zeg je, we focussen op straat per straat. Ik denk niet dat het per definitie meer geld hoeft te kosten.

00:49:42

Voorzitter: Dank u wel, u heeft ook een vraag van de VVD. Mevrouw Jacobs.

00:49:46

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Volgens mij is wat u zegt precies dat routepad waar ik ook naar vroeg, dus volgens mij kunnen we elkaar daarin vinden. Iets anders wat u zei, u had het over Preventie met Gezag. Als ik het rapport Tops en Van der Torre lees, dan doen we heel veel aan voorlichting, preventie en al dat soort dingen en schuurt het vooral bij de handhaving daarvan. Als u zegt Preventie met Gezag, dan hoor ik u nog steeds niet zeggen dat we ook echt in moet zetten op handhaving. Vindt u dat dit voorlopig in de begroting al geborgd is?

00:50:20

De heer Van Veen (PvdA): Volgens mij bespreken we vandaag een uitwerking van de begroting, een verbijzondering ervan. Ik begon ook met zeggen, dat ik alle dingen onder 'Aanpakken!' goed vind, maar dat ik er twee specifiek uit zou willen lichten. Daarbij focus ik inderdaad op preventie, omdat ik daar ook meer in geloof als Partij van de Arbeid. Dat vinden mijn fractiegenoten ook en vandaar dat ik daar dus de focus op leg.

00:50:43

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Top en Van der Torre zeggen juist dat het niet hoeft en dat we daar al genoeg doen. Dat we juist een omissie vinden bij het andere en in die zin weersprekt u hen.

00:50:52

De heer Van Veen (PvdA): Ik zou niet weerspreken noemen, want ik vind ook dat er meer geld naar handhaving moet en dat gebeurt ook. Alleen als je zegt, waar je als partij de focus op zou moeten blijven leggen en wat we niet moeten vergeten, dan is dat inderdaad preventie. Ik lees dat ook in het onderzoek, want zij spreken heel duidelijk over bijvoorbeeld die gelegenheidsstructuren. Ook zij benoemen heel duidelijk wat de oorzaken van de criminaliteit zijn en dat je natuurlijk ook, als je dat wegneemt, minder uitwassen krijgt en hoe minder je die effecten hebt van de criminaliteit in Groningen. Zoals het dom zou zijn om te zeggen, we doen niets aan handhaving, is het ook heel dom om alleen maar op handhaving te focussen. Dat is mijn punt.

00:51:32

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Volgens mij is het ook én én.

00:51:35

Voorzitter: Meneer Van Veen, gaat u door met uw woordvoering, want u bent bijna op de vier minuten. Ik verzoek iedereen om wel via de voorzitter te spreken en het woord te vragen. Gaat u gang.

00:51:44

De heer Van Veen (PvdA): Dank u wel. Ik was van plan af te sluiten – en dat werd me al een beetje mooi voor gegeven door de VVD, dus dank daarvoor – met aangeven, dat ook in het onderzoek juist heel veel aandacht is voor die gelegenheidsstructuren en dat we daar juist de verantwoordelijkheid hebben om veel op te blijven doen. Ik verwacht dus ook dat het wegnemen van de risicofactoren juist heel belangrijk blijft. Misschien hebben we daar vandaag wat minder over, maar binnen het coalitieakkoord en binnen de gemeente als geheel gelukkig wel heel veel. Het wegnemen van die risicofactoren blijft heel belangrijk en we moeten ervoor zorgen dat die dus minder impact hebben. Dat blijft hier dus essentieel. Daar zullen wij als PvdA dan ook aandacht voor blijven vragen en indien nodig acties op zetten. Dank u wel.

00:52:23

Voorzitter: Dank u wel, meneer Van Veen. Wie mag ik dan het woord geven? *Mevrouw Martinez Doubiani van D66.* Gaat uw gang.

00:52:32

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): Dank je wel, voorzitter. Volgens mij is heel veel al gezegd, dus ik zal kijken in hoeverre mijn woordvoering hierop aansluit. De groei van een georganiseerde misdaad en de verwevenheid tussen de onder- en bovenwereld mag nooit de norm worden. Laten we dat vooropstellen. Ondernijning is voor ons niet alleen maar de strafbare feiten die worden gepleegd, maar ook de sociale en maatschappelijke schade die door criminele praktijken wordt aangericht. Ondernijning vormt ook niet alleen een bedreiging voor de veiligheid van onze inwoners, maar ook voor onze gedeelde normen en waarden en onze democratische rechtsstaat. Wij hebben twee belangrijke punten die we in deze meningsvormende sessie aan alle fracties en het college willen voorleggen. Allereerst, voorzitter, wij kunnen ons vinden in de drie sporen die uiteengezet zijn; bewustwording, aanpakken en regionale samenwerking. Daar kunnen wij ons echt in vinden, maar wij zien ook dat aanpak van ondernijning twee kanten van dezelfde medaille heeft. Wat ons betreft had preventie misschien het vierde spoor in deze aanpak moet zijn.

00:53:31

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): Onze fractie wil hiermee benoemen dat de aanpak van ondernijning ook start in de wijken en dat wordt ook in het rapport benoemd. Uit het rapport van Van der Torre en Tops en andere onderzoeken komt naar voren dat kwetsbare wijken een voedingsbodemp kunnen vormen voor criminele activiteiten en ook jeugdcriminaliteit. Ik citeer uit pagina 13 van het onderzoek: "De criminele drugswereld heeft een aantrekkingskracht op jongeren en jongvolwassenen en die wereld komt in kwetsbare wijken dichtbij". De wijken en hun bewoners kunnen een belangrijke rol spelen in de aanpak en oplossing van ondernijning, vindt onze fractie. We steunen dan ook de

wijkgerichte aanpak, Preventie met Gezag en het nationale programma, dat ook benoemd wordt in de brief die aan deze sessie gekoppeld is. D66 vindt dat ondermijning vanuit de wortels aangepakt moet worden en die wortels liggen in sommige wijken.

00:54:28

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): Ook zien wij, net als het CDA, mooie voorbeelden in andere gemeenten en willen wij het college vragen om zich ook te laten inspireren met het voorbeeld van bijvoorbeeld de wijkrechtspraak in Rotterdam. Ik zal kort toelichten wat het is. Dit is een pilot die met succes in verschillende Rotterdamse wijken wordt toegepast, met als doel om effectief bij te dragen aan het oplossen van uiteenlopende meervoudige problemen van mensen in bepaalde wijken en daarmee ook de veiligheid, de leefbaarheid en het maatschappelijk welzijn in de wijken te verbeteren.

00:54:59

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): Ten tweede toch even over het rapport. Iedereen die het heeft gelezen – het is hier zonet ook naar voren gekomen – en ook goed heeft opgelet tijdens de presentatie weet dat als je ondermijning wilt aanpakken, je het opneemt tegen een veelkoppig monster. Dit vereist een veelzijdige, effectieve en integrale aanpak. Bovendien kunnen we dit veelkoppige monster niet zonder onze inwoners verslaan. We missen in de aanpak en in de brief hoe we dit samen met onze inwoners gaan doen. Om deze redenen zijn wij voornemens een motie in te dienen tijdens de laatste raadsvergadering. Deze motie zal gericht zijn op het organiseren van dialoog, bewustwording over en oplossing van de productie, handel en het gebruik van drugs. We zijn benieuwd naar de reacties van andere fracties en het college.

00:55:53

Voorzitter: Dank u wel. Ik kijk eerst even naar interrupties. Meneer Van Veen, gaat uw gang.

00:55:59

De heer Van Veen (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Deze motie is mij nog niet bekend. Zegt u alleen, we moeten dit meer doen of heeft u ook al concrete manieren waarop het college dat moet gaan doen?

00:56:09

Voorzitter: Mevrouw Martinez Doubiani.

00:56:12

Mevrouw Martinez Doubiani (D66): U doelt op de motie die wij willen gaan indienen? Ja, er zijn wel wat ideeën, alleen die zitten nog in de pijpleiding. Daar willen we nog wel binnen de fractie verder over praten. Als mensen willen meedenken, sta ik er ook voor open.

00:56:32

Voorzitter: Ik hoor daar een uitnodiging. Zijn er anderen die nog interrupties hebben voor D66? Nee, dan ga ik denk ik naar de heer Van Zoelen. U wil volgens mij uw woordvoering starten. Gaat uw gang.

00:56:43

De heer Van Zoelen (Partij voor de Dieren): Ja, dat wil ik wel. Dank, voorzitter. Ook dank voor de collegebrief met de kaders aanpak ondermijnende criminaliteit. Het is goed dat hier nu aandacht aan besteed wordt. In het rapport van Tops en Van der Torre worden ook twee

coalitieperiodes beschreven van 2014 tot 2019 en de daaropvolgende collegeperiode, waarin er aandacht aan ondermijnende criminaliteit wordt besteed. Ik ben even gaan graven in mijn geheugen. Ik was toen nog geen raadslid, maar wel al woordvoerder Veiligheid. Het was toen niet zo dat wij naïef waren. Als we veiligheid bespraken, hadden we de cijfers er niet van. Dan leg je prioriteiten voor veiligheidskaders en we wisten dat er achter die cijfers, de indicatoren, een hele wereld schuilging, bijvoorbeeld achter mensenhandel en ook achter andere soorten ondermijnende criminaliteit. Toen heeft de gehele raad op die momenten gezegd: hier willen we meer over weten. Gelukkig kwam er ook -

00:57:51

Voorzitter: Voordat u verder gaat, u heeft een interruptie van de heer De Haan.

00:57:54

De heer De Haan (CDA): Voorzitter, dat vind ik toch wat te gemakkelijk. Als de heer Van Zoelen toen naar de cijfers had gekeken, bijvoorbeeld had gekeken hoeveel mensen er nu werken bij OOV en dat vergeleken had met andere gemeenten, dan had je echt wel kunnen zien dat we daar echt een kleine afdeling hadden. Of als je kijkt naar wat er gebeurt op de Groningse woningmarkt. Volkshuisvesting zou ik liever willen zeggen. Het was natuurlijk al wel bekend hoeveel huisjesmelkers hier rondliepen in onze stad en het was ook wel bekend dat er hier veel drugs worden gebruikt. Het is wel iets te makkelijk om te zeggen, dat we de cijfers niet hadden.

00:58:24

Voorzitter: De heer Van Zoelen.

00:58:25

De heer Van Zoelen (Partij voor de Dieren): Uw eigen partij zat er zelf bij en uw eigen partij heeft dezelfde constatering gedaan. We kregen cijfers over mensenhandel en we wisten van die cijfers dat daar nog een grotere wereld achter schuilging dan die cijfers representeerden en daarom kwam ook de vraag, ook mede namens uw partij, om daar meer onderzoek naar te doen. Dat onderzoek is ook gekomen. Ik ben het niet eens met wat u hier nu stelt. Als je meer weet, kun je meer doen en die aanzet is toen wel gegeven.

00:58:57

Voorzitter: De heer De Haan.

00:58:58

De heer De Haan (CDA): Voorzitter, dit vind ik echt te makkelijk. Mijn partij roept al jaren dat er meer geld naar veiligheid moet en roept al jaren dat er wat gedaan moet worden aan de drugsproblematiek. Dat weet de heer Van Zoelen ook, dus het is wel heel makkelijk om te verwijzen naar daar heeft het CDA zelf mee ingestemd. We hebben vaak geen meerderheid gekregen voor onze voorstellen, bijvoorbeeld voor meer handhaving.

00:59:16

Voorzitter: Meneer Van Zoelen.

00:59:18

De heer Van Zoelen (Partij voor de Dieren): Sorry, voorzitter, ik weet niet welk punt het CDA wil maken. Ik schets even een beeld van hoe het ging en dat we op dat moment niet voldoende cijfers hadden. Ook het CDA niet en andere partijen niet en we hebben allemaal

een beroep gedaan, we willen meer over die ondermijnende criminaliteit weten. Dat is het punt wat ik maak en het is verder geen verwijt of hoe dan ook. Als je weet waar het zit, dan kun je de juiste capaciteit ergens op inzetten. Dat is juist zo belangrijk aan het rapport van Tops en Van der Torre dat je weet waar het zit. Het zit bij pandjesbazen. We zien ook jeugdcriminaliteit waar veel geldstromen zijn. Dan wil je weten hoe lopen die structuren, waar kun je wat aan doen en wat kun je inzetten om dat aan te pakken?

01:00:01

Voorzitter: Een interruptie van de heer Sijbolts voordat u verdergaat.

01:00:03

De heer Sijbolts (Stadspartij 100% voor Groningen): Dank u, voorzitter. Is het ook niet zo dat als wij alleen maar blijven vragen naar meer cijfers, meer onderzoek, dat op een gegeven moment – volgens mij is dat de situatie waar we nu ook in zitten, als we dat rapport goed lezen – die ondermijnende criminaliteit ondertussen wel steeds groter is geworden en steeds meer voet aan Groningse bodem heeft gekregen? Bent u het met mij eens, dat alleen afgaan op cijfers en onderzoek niet altijd voldoende is en dat soms ook het onderbuikgevoel gevolgd moet worden op het moment dat experts zeggen, je moet meer doen dan wat je nu doet?

01:00:32

Voorzitter: De heer Van Zoelen.

01:00:33

De heer Van Zoelen (Partij voor de Dieren): Je weet juist door dat onderzoek of de criminaliteit groeit of niet. Daarom is dat onderzoek ook zo belangrijk en daarom is het belangrijk dat we dat blijven doen. Daarom is die regionale aanpak ook belangrijk en dat we samen met het regionale expertiseteam daar meer onderzoek naar gaan doen. Ook de aanpak van geldstromen. Het is natuurlijk zeer verontrustend dat jongeren van twintig jaar in dikke leaseauto's rondrijden. Dan wil je ook weten wat de juridische mogelijkheden zijn. Ik denk dat ook een punt is, dat mensen die worden opgepakt vaak veelplegers zijn en die komen weer terug. Ik denk dat het ook belangrijk is dat je samen met andere gemeenten op zoek gaat richting Rijk, wat kunnen we doen om de juridische aanpak te verbeteren of om meer ruimte te vragen? Dat wil ik ook graag meegeven en wil ik een reactie op van de burgemeester of dat ook gebeurt.

01:01:29

De heer Van Zoelen (Partij voor de Dieren): In de aanbevelingen die zijn gedaan in de kaders kunnen wij ons zeer vinden en we zijn ook zeer blij dat we extra middelen hebben uitgetrokken in dit coalitieakkoord om meer fte's voor handhaving in te zetten. Ik hoop ook dat we ze nu gericht kunnen inzetten. Ik hoop dat we kunnen evalueren en kunnen kijken waar de tekorten zijn en waar kunnen we verbeteren. Dan zijn we ook benieuwd hoe de Groningse norm gaat verlopen. Die gaat samen met de regio ontwikkeld worden. Er wordt niet heel veel gezegd over hoe we daar een terugkoppeling over krijgen en hoe we de kaders daaraan mee gaan geven, maar daar zullen we dus ook door extra wijsheid en onderzoek moeten kijken hoe we daar vorm aan geven. We zijn benieuwd hoe wij daar als raad ook in mee genomen kunnen worden. Ik wil mij tot slot ook aansluiten bij de vragen van de VVD die zijn gesteld over de boa's en Stadsbeheer, die op verschillende locaties zijn. Hoe kunnen wij

het overleg onderling verbeteren binnen handhavingsorganisaties? Ik denk tot slot dat de hele raad van mening is dat we goede stappen zetten en dat ondermijnende criminaliteit een groot probleem is, wat we op deze manier gaan aanpakken.

01:02:54

Voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik het woord aan de heer Wennink van de ChristenUnie. Gaat uw gang.

01:03:00

De heer Wennink (ChristenUnie): Dank u wel, voorzitter. De kern van het agenderingsverzoek is: wat willen de partijen doen met de analyse en het advies uit het rapport? Daar zijn we heel duidelijk over. Daar zijn we duidelijk over geweest. In het akkoord, wat we hebben gesteld met de vijf partijen, zeggen we dat we dat omarmen. We hebben het niet alleen omarmd, we hebben het ook op geld gezet. We hebben ondermijning op geld gezet met een mooi bedrag, waarmee de fte's uitgebreid kunnen worden. We hebben het onderdeel gemaakt van een breder pakket, waarin ook jeugd en veiligheid een rol krijgt en zorg en veiligheid. Volgens mij zien we dat ook terug in waar dit debat tot nu toe heengaat. Volgens mij zeggen we met zijn allen, we hadden wellicht eerder kunnen beginnen. Onze ogen zijn geopend en dat is hartstikke mooi en daar zijn verschillende mensen voor verantwoordelijk door er aanhoudend aandacht voor te vragen. Tegelijkertijd hoor ik echter zowel oppositie als coalitie zeggen, de kaders, de sporen die genoemd worden, daar kunnen we ons in vinden – zij het een beetje schipperen hier en schipperen daar – maar het is nu zaak om echt langdurig hiermee aan de slag te gaan.

01:04:14

Voorzitter: De heer Sijbolts heeft daarover een interruptie.

01:04:16

De heer Sijbolts (Stadspartij 100% voor Groningen): Dank u, voorzitter. Ik begin een beetje leuk te krijgen van het 'geshine' van de coalitie over hun coalitieakkoord. Tijdens die bespreking van het coalitieakkoord heeft de oppositie ook kritiek gehad op het feit dat in dat coalitieakkoord nog helemaal geen geld was vrijgemaakt voor dat rapport. Sterker nog, wij hadden zelfs de kritiek dat we dat rapport nog steeds niet hadden besproken. Nu doet de coalitie ineens alsof zij zaligmakende oplossingen op tafel hebben gelegd. Ik vind dat veel te veel eer die u zichzelf toeigent.

01:04:51

De heer Wennink (ChristenUnie): Twee dingen daarover. Het eerste is dat ik uiteindelijk niet wil doen alsof wij zaligmakend zijn en alsof wij het antwoord in pacht hebben. Sterker nog, de coalitiepartijen zijn niet de mensen die het moeten gaan doen. Dat zijn de experts en de uitvoerders. Het is niet het doel om ons op de borst te kloppen. Daarentegen wil ik wel inbrengen dat dit ten tijde van het akkoord al op geld stond. De kritiek die is gegeven, was dat de financiën zijn vrijgegeven op een programmaniveau wat niet toestond om details op onder andere ondermijning te zien. Volgens mij is het een dag of een week later vrijgegeven. Dat stond toen op geld en dat is het bedrag wat nu ook genoemd wordt. Daar ben ik het dus simpelweg niet mee eens.

01:05:36

De heer Wennink (ChristenUnie): Volgens mij is het nu zaak om langdurig aan de gang te gaan. Dat zijn we met elkaar eens tot op heden. Ondermijning is een erg groot probleem. Wij kennen allemaal de anekdotes. We kennen allemaal de voorbeelden. Groningen is historisch sterk geweest in het 'imaginaire vierde spoor', namelijk proberen een soort sociaal wijkgevoel te creëren, waardoor mensen niet naar ondermijning toe getrokken kunnen worden door onderwijs, werk en werkgelegenheid. Ook dat kan beter en het is nu inderdaad tijd om bij die andere drie sporen, dus samenwerken, aanpakken en bewustwording een plus te zetten. Dat gaan we doen en dat zal een lange adem vereisen. Dank u wel.

01:06:19

Voorzitter: Dank u wel, heel helder. Dan geef ik het woord aan de PVV, meneer Ram.

01:06:26

De heer Ram (PVV): Dank u wel, voorzitter. Het rapport van Van der Torre en Tops is een duidelijk rapport met hele duidelijke aanbevelingen en een duidelijke analyse. De drugshandel heeft hier vrij spel. Nu hebben wij zelf nog even een rondje gedaan en nagevraagd bij kennissen en ook in de fractie: herkennen jullie nu dit beeld? Binnen enkele dagen hadden we al zes drugslocaties in beeld. Linnaeusplein bij de Jumbo, Oosterpark, achter het winkelcentrum aan de Berkenlaan in Selwerd, Beijum Zuid of op de Henriëtte Roland Holststraat in De Wijert of gewoon 's avonds op het grasveld bij het Voorsche park. Als de PVV daar binnen enkele dagen achter kan komen, waarom is dit dan niet bij de gemeente bekend en waarom wordt daar niets mee gedaan?

01:07:20

Voorzitter: Wellicht heeft de heer Van Hoorn daar een antwoord op, want hij wil graag interrumpen. Gaat uw gang.

01:07:24

De heer Van Hoorn (GroenLinks): Ja, dan wellicht een suggestie, voorzitter. Als de PVV het inderdaad zo goed weet – ik begrijp ook dat er een uitbreiding van tien fte noodzakelijk is – is het wellicht dan een idee dat u voor hen gaat werven? Of is uw analyse misschien een tikkeltje kort door de bocht? Bent u het ook met mij eens dat het makkelijk stellen dat 'drugshandel heeft vrij spel' niet overeenkomt met de inderdaad zeer duidelijke analyse van Tops en Van der Torre?

01:07:47

Voorzitter: De heer Ram.

01:07:49

De heer Ram (PVV): Wat wij doen is, wij vragen even na. Dat is een signaleringsfunctie die wij ook hebben als volksvertegenwoordiger en dat breng ik hier in. Als wij daar binnen enkele dagen achter kunnen komen, gewoon met rondvragen bij een paar bekenden, dan moet het toch ook bekend zijn bij het college dat dit hier speelt. Wij zeggen, als het gaat om de fte's, dat is ook al eerder aangegeven, is het genoeg en is het voldoende? De vergelijking wordt gemaakt met Nijmegen. Zij hebben 30 fte's. Die halen wij nu niet. De problemen in Groningen zijn groter, dus dat is aantoonbaar te weinig. De PVV heeft een motie aangehouden bij de begroting om meer geld voor medewerkers op handhaving. Het

financiële beeld van Groningen is verbeterd, dus wij willen ook graag meer inzet en meer geld uitgeven. Hoe kijkt het college hiernaar?

01:08:39

Voorzitter: U heeft nog een tweede interruptie van de heer Van Hoorn.

01:08:42

De heer Van Hoorn (GroenLinks): Ik zal het kort houden, voorzitter. De simplistische visie op het researchwerk wat wordt gedaan door ons recherche stoort me. "Rondvragen binnen uw eigen fractie of bij uw kennissen", bent u het met mij eens dat dit niet overeenkomt met het tegengaan van ondermijning?

01:09:00

Voorzitter: De heer Ram.

01:09:02

De heer Ram (PVV): Wat wij daar heel duidelijk zien en wat iedereen kan zien, is dat er op straat drugscriminaliteit is. In. Dat kun je dus waarnemen. Dat is ondermijning van onze samenleving. Ik geef aan dat het heel duidelijk zichtbaar is. Dat heeft ook te maken met, wat ik al eerder aan wilde geven, hoe wij met drugs en drugscriminaliteit omgaan. Uit het rapport blijkt dat we daar te weinig aan gedaan hebben en dat de relatie is dat drugsgebruik de samenleving kapot maakt. Dat is het beeld en de lijn die je moet stellen als gemeente. Die boodschap moet je eenduidig uitdragen, want anders gaan we het niet redden.

01:09:46

Voorzitter: Dank voor uw antwoord. Dan heeft u ook een vraag of een interruptie van de heer De Haan.

01:09:51

De heer De Haan (CDA): Voorzitter, op dat laatste kan ik natuurlijk alleen maar ja en amen zeggen. Ik had wel een beetje dezelfde neiging als u, toen ik hoorde dat er tien fte bij komt. Dan zitten we ongeveer op 26 fte en dat is nog steeds heel erg weinig, dus daar moet wellicht wat meer bij. Toen sprak ik met mensen van het OOV en die zeiden: weet je, van zestien komt er tien bij, dus dat is al wel heel erg veel en we moeten eerst dat maar eens inpassen en ermee aan de gang gaan, voordat we nog verder uitbreiden. Ik zou de heer Ram dus wel een beetje willen remmen in zijn enthousiasme om straks nog meer capaciteit voor het OOV te vragen, terwijl ik hem wel helemaal snap. Ik vraag me af of hij dat met mij eens is?

01:10:32

Voorzitter: De heer Ram.

01:10:35

De heer Ram (PVV): Nee, ik denk dat die inzet steviger moet. Ik snap de praktische bezwaren, als je gaat opschalen dat je dat moet inpassen. Dat is natuurlijk een logisch verhaal, maar je kan ook een langetermijnvisie neerzetten waarin je zegt, we gaan nog verder opschalen. Dat is waar ik om vraag en daar wil ik ook geld voor vrijmaken in onze motie die we hebben aangehouden. Zal ik verdergaan met mijn woordvoering?

01:11:00

Voorzitter: Alstublieft, u heeft nog een dikke minuut.

01:11:03

De heer Ram (PVV): Ik wil toch even een punt maken over preventie. In tegenstelling tot de VVD denken wij dat de inzet van preventie veel beter kan. Dat is één van de redenen waarom wij als PVV ook hebben gepleit voor een pedagogisch plan voor jongeren in elke wijk, zodat alle partners in de wijk, zoals scholen, buurthuizen en verenigingen precies weten hoe ze om moeten gaan en hoe ze moeten handelen in elke situatie met jongeren. Een ander voorbeeld wat ik wil geven, is het functioneren van Meldpunt Overlast en de WIJ-teams. Het gaat ook om de signaleringsfunctie.

01:11:40

Voorzitter: Voordat u verdergaat, u heeft twee interrupties. Eerst mevrouw Jacobs en dan de heer Brandenburg. Mevrouw Jacobs.

01:11:46

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Dank u wel, voorzitter. Ik zou wel even recht willen zetten, dat wij niet zouden willen pleiten voor preventie. Alleen preventie zonder handhaving is niet heel verstandig. Dat staat in het rapport. Extra inzet op preventie zonder inzet op handhaving is volgens ons onverstandig. Dat is wat ik bedoel. Daarnaast heb ik in het rapport gelezen dat wij ook al veel inzetten op preventie. Dat was wat ik graag wilde stellen.

01:12:09

Voorzitter: De heer Ram even kort en dan de heer Brandenburg.

01:12:12

De heer Ram (PVV): Dat verhaal ken ik; er moet meer worden ingezet op handhaving en daarnaast ook preventie. U gaf echter aan in uw betoog dat er al genoeg gedaan wordt aan preventie en mijn optiek is dat er nog veel meer gedaan moet worden aan preventie. Dat hoeft helemaal niet zo veel meer geld te kosten in mijn optiek.

01:12:29

Voorzitter: Dank u wel. Meneer Brandenburg.

01:12:31

De heer Brandenburg (SP): Voorzitter, de PVV heeft het natuurlijk over drugshandel en over de wijken. Dat begrijp ik en dat is hun goed recht. Als u het dan heeft over handhaving, bedoelt u dan ook extra handhaving op die malafide verhuurders en op die vastgoedbazen die maar vastgoed accumuleren. Dat zou echt vooruitgang zijn, voorzitter, want de vorige PVV-fractie heeft bij alle maatregelen om die lui aan te pakken tegengestemd. Ik ben dus heel erg blij met dit heldere inzicht van de PVV.

01:13:01

Voorzitter: De heer Ram.

01:13:04

De heer Ram (PVV): Wat wij hebben gezien, ook met de Pandenbrigade, is dat er ongelooflijk veel aan de hand is in de vastgoedwereld en dat inderdaad grote accumulatie van vastgoedposities zeer nadelig is voor huurders. Dat is ook één van de redenen waarom wij gepleit hebben, vanmiddag nog, om huurcontracten verplicht te gaan voorleggen aan een

notaris. Dat is een initiatief wat wij hebben genomen en daar pleiten wij voor. Wij denken dus ook met de SP mee.

01:13:41

Voorzitter: Ik zou zeggen, gaat u vooral even naar de afronding van uw woordvoering, want u bent door uw tijd.

01:13:47

De heer Ram (PVV): Ja, ik begrijp het. Ik zal nog één punt maken over het meldpunt. Wij hebben een klacht gehad van een inwoner in De Wijert, zonder specifiek een naam te noemen. Die man heeft heel veel last van jongeren in zijn straat en hij meldt dat bij het Meldpunt Overlast, bij de WIJ en bij de politie. Hij krijgt een keer een gesprek en daarna hoort hij niets meer. Dit speelt al drie jaar en geen enkele terugkoppeling. Dan vraag ik me af, hoe kan dat? Als het gaat om een signaleringsfunctie bij het voorkomen van geweld en voorkomen van drugscriminaliteit – wat ook speelt in die straat waar hij woont – dan ga je toch niet zo met inwoners om. Dat punt vind ik echt schandalig. Als je preventie goed wil inzetten, dan moet je ook zorgen dat je de mensen die het melden een goede terugkoppeling, een plan en een perspectief geeft. Ik merk dat dit dus niet gebeurt. Ik wil graag een reactie van het college, hoe ze daar tegenaan kijken.

01:14:55

Voorzitter: Dat is helder. Dank u wel, meneer Ram. Mevrouw Bernabela, Partij van het Noorden, gaat uw gang.

01:15:03

Mevrouw Bernabela (Partij voor het Noorden): Dank u wel, voorzitter. Ik wilde nog even zeggen dat ondermijning inderdaad al jaren speelt, zoals Terence ook zei. Ik bedoel, de Partij voor de Dieren. Ik ken een verhaal van mensen uit wijken, waar ex-criminelen werken en die hebben in heel Nederland een netwerk in een bepaalde werkomgeving. Dat verhoogt alleen maar de criminaliteit, omdat ze dan na afloop van hun straf elkaar weer opzoeken en een beter netwerk krijgen. Dat speelde toen, maar ik weet niet in hoeverre dat nu speelt. Voor onze fractie is het rapport 'Groningse Praktijken' ook als een donderslag bij heldere hemel ingeslagen. Wij wisten wel dat er een gebrek was aan handhaving, maar dat het zo erg is, maakt dit rapport duidelijk. Wij hopen dat dit rapport voor een brede cultuurverandering gaat zorgen. De gemeente Groningen krijgt daar een belangrijke taak in, maar ook de politie en de wijkagenten, die de ogen en oren zouden moeten zijn voor wat er zich precies afspeelt in dorpen en wijken. Ik hoop dat er een nog betere samenwerking komt tussen handhaving en politie en dat de werktijden die nu voor de handhavers tot tien uur zijn, misschien wat beter op elkaar afgestemd kunnen worden. Vaak werken ze nog door tot elf uur en overwerken is niet gunstig. Dan kun je beter de tijden wat meer afstemmen op de tijden die de politie heeft. Dat was het, voorzitter.

01:16:41

Voorzitter: Dank u wel, mevrouw Bernabela. Dan resteert de heer Brandenburg voor de SP. Aan u het laatste woord.

01:16:48

De heer Brandenburg (SP): Ik heb in interrupties volgens mij al heel veel gezegd vandaag, dus

ik ga me korthedshalve voor de volledige 100 procent aansluiten bij Student en Stad. Ik zie uw mond open vallen. Ik begrijp dat ook. Ik doe dit, omdat ik het echt een vooruitgang vind. Ik kan me nog herinneren toen ik in 2006, 2007 en 2008 namens onze jongerenorganisatie met de 'Huisjesmelker van het jaar-verkiezing' bezig was en hoe wij werden weggezet als we het hadden over louche huisjesmelkers en dat was allemaal geen probleem in Groningen. Ik ben blij dat we hier nu met elkaar constateren dat dat ook één van de sectoren is die criminogeen is en die door de accumulatie van vastgoed ook ondermijnende activiteiten mogelijk maakt. Net zoals, dat we moeten inzetten op een wijkenaanpak en dat we meer geld aan dit soort handhaving gaan uitgeven. In dat opzicht ben ik het voor de volle 100 procent eens met Student en Stad.

01:17:54

Voorzitter: Ik was heel even in de veronderstelling dat u echt alleen zou aansluiten, maar gelukkig was dat niet zo. Dank u wel voor uw bijdrage. Daarmee hebben alle fracties hun standpunten en meningen over het onderwerp gegeven. We zitten goed op koers, volgens mij. De portefeuillehouder, de burgemeester, gaat nu in op de vragen die gesteld zijn. De burgemeester heeft daarvoor twaalf minuten. Ik geef u graag het woord.

01:18:24

De heer Schuiling: Voorzitter, het is misschien een beetje onhandig om in dit stadium na te denken over waar te beginnen, maar ik pak toch maar even een element wat hier niet genoemd is. Dat element is dat we tegen een redelijk ontvolkte publieke tribune aankijken, maar dat ik me niet kan voorstellen dat niet elders in deze regio toch wordt gekeken naar wat hier vanavond gebeurt. Dat komt omdat degenen die verantwoordelijk zijn voor de ondermijnende activiteiten gebruik moeten maken van de bovenwereld om hun duistere zaakjes mogelijk te maken. Dat zijn financiële instellingen, gerenommeerde banken als ABN-AMRO en Nationale Nederlanden, verzekeringsmaatschappijen en ING. Notarissen en advocaten zijn andere facilitators. Ik kan mij zomaar voorstellen dat een aantal van deze partijen zich op het achterhoofd begint te krabben, nu men ziet dat er in Groningen serieus werk van deze zaak wordt gemaakt. Als ik hun was, dan zou ik dat ook maar doen. Dan is dat in ieder geval helder.

01:19:47

De heer Schuiling: We moeten ook in dat opzicht niet naïef zijn. Dit soort gedrag wordt alleen maar mogelijk gemaakt, als er een aantal financiële instellingen mee wil werken om het gedrag ook werkelijk mogelijk te maken. Dat zal men allemaal wel weer heel erg vinden, waar ik nu zeg, maar het is wel zo. We moeten dus in dat opzicht de inspanningen die wij verrichten ook zo beschouwen dat we door het uitdelen van een aantal tikken duidelijk maken dat we in Groningen dit gedrag niet accepteren.

01:20:43

De heer Schuiling: Vorige week vrijdag moest ik even iets in Rotterdam doen. Ik weet niet meer precies wat het was, maar ik moest in ieder geval naar de Van Nellefabriek. Toen dacht ik: weet je wat, ik ga eens lopen vanaf het Centraal Station naar de Van Nellefabriek. Dan loop je vanaf het Weena uiteindelijk naar de Van Stolkweg. Dat ligt vlak bij mijn geboortehuisje. Als je die wandeling van ongeveer drie kilometer maakt, dan kun je precies zien wat het effect is van huisjesmelkers en ontregelende activiteiten. Gewoon door zo een

wandeling te maken. Toen ben ik teruggegaan via de andere kant, via de Mathenesserbrug. Dan kom je via Spangen. Dat zegt u allemaal wel wat. Dat is ook een verhelderende wandeling. Ik kan het u allemaal aanbevelen. Het is heel leuk; je ziet hele mooie panden en een prachtige omgeving. U ziet het gymnasium staan en hele mooie bakstenen gebouwen. Dan zie je opeens een heel slecht stuk ertussen, dan denk je: o, dat gebeurt er dus, als opeens een vastgoedeigenaar daar een poot op krijgt en er allemaal mensen huisvest.

01:22:00

De heer Schuiling: Vorige week hebben we in Groningen een instap gedaan, waarbij ook in de vastgoedsector een aantal mensen gehuisvest was op een erbarmelijke manier. We hebben daar vanochtend nog even wat verder over gepraat. Daar zit regelrecht mensenhandel achter. Mensen komen en gaan en zijn doodsbang om ook maar wat te verklaren, omdat ze bang zijn dat ze daarmee hun positie kwijtraken. Deze mensen werden overigens ook ingezet bij het onderhoud van het vastgoed van degene die hen zogenaamd had gehuisvest. Ik wil daarmee aangegeven dat er vaak verbanden zijn, niet alleen in de stad, maar ook over meerdere thema's. Ik wil ook aangeven dat het ook vaak een regionale strekking heeft. Met andere woorden, het is heel erg nodig en ik ben ook blij dat we het nu met de andere negen gemeenten oppakken, omdat het zich zelden isoleert tot alleen de gemeentegrenzen van Groningen, maar dat er vaak verbanden zijn. Dat kan dus in de vastgoedsector zitten, het kan in de mensenhandel zit, het kan in de arbeidsuitbuiting zitten of het kan in de drugscene zitten en over die volle breedte komen we dan weer dingen tegen. Dan is het dus van belang dat we dat ook met elkaar onderkennen.

01:23:32

Voorzitter: U heeft een interruptie van de heer De Haan.

01:23:35

De heer De Haan (CDA): Ik ben wel benieuwd of de burgemeester dan bijvoorbeeld ook in die andere gemeenten een beetje dezelfde trend ziet als we nu in onze gemeente zien? Die positieve trend van meer investeren in veiligheid en ondermijning? Ik kan me voorstellen, als we dat hier gaan doen, dat we natuurlijk niet willen dat het zich nog meer verplaatst naar de Ommelanden waar uiteindelijk bijvoorbeeld die drugs geproduceerd worden en et cetera.

01:23:55

Voorzitter: De burgemeester.

01:23:56

De heer Schuiling: Nee, dat klopt. Dat is ook de reden dat we binnen het RIEC-verband met de collega-gemeenten afspraken hebben gemaakt om ook daarin samen op te trekken. Met andere woorden, het kan helemaal niet erg zijn dat wij vanuit Groningen wat capaciteit beschikbaar stellen, als we daarmee in Stadskanaal goede dingen weten te bereiken. Je moet dus echt wat onbegrensd gaan denken. Zo doen we het nu ook en daar zit dus ook het samenwerkingsverband. Ik ben heel dankbaar voor de suggesties die zijn gedaan om ook te kijken naar Tilburg en Rotterdam.

01:24:29

De heer Schuiling: Voordat u verdergaat, burgemeester. U heeft ook een vraag van de heer Ram van de PVV.

01:24:34

De heer Ram (PVV): Dank u wel, voorzitter. Een beetje in het verlengde van die regionale samenwerking. Mensenhandel en mensensmokkel is een heel groot thema. We hebben last gehad van mensensmokkel en mensenhandel. De vraag is: is het niet ook belangrijk om dan nog een stapje extra te doen en ook in Europees verband te kijken hoe die stromen lopen naar Groningen qua mensenhandel en mensensmokkel? Wilt u dat ook meenemen in het nieuwe onderzoek van Van der Torre en Tops?

01:25:05

Voorzitter: De burgemeester.

01:25:07

De heer Schuiling: Als daar aanleiding voor is, dan doen we dat natuurlijk. Dat spreekt voor zich. Dan gaan we verder rechercheren. Echter, ik denk dat dit een iets andere invalshoek is dan datgene waar u misschien aan refereert.

01:25:24

Voorzitter: Ik krijg de indruk dat de heer Ram daar nog wel een vervolgvraag over wil stellen.

01:25:29

De heer Ram (PVV): Het punt is natuurlijk de ondermijnende criminaliteit en daar zitten ook internationale netwerken achter die door heel Europa heen gaan. We kunnen ons beperken tot Groningen en de provincie Groningen, maar dit soort bewegingen zie je in heel Europa. Dat is het haakje waar ik naar zoek, hoe dit impact heeft op onze samenleving.

01:25:59

Voorzitter: De burgemeester.

01:26:01

De heer Schuiling: Dat klopt, als we daar achter komen of indicaties voor hebben, dan gaan we daar ook verder op rechercheren.

01:26:09

De heer Schuiling: Ik was gebleven bij de suggesties die zijn gedaan om ook te kijken naar Tilburg en Rotterdam. Voor Rotterdam is alle aanleiding. We gaan natuurlijk niet hier het wiel uitvinden als dat elders in ons land al gebeurd is. Met Rotterdam hebben we ook contact. Frank Smilda heeft even het krantenartikel opgezocht in de Volkskrant, waaraan wordt gerefereerd. Daar worden een paar goede suggesties in gedaan. Ik vind het ook van belang om aan te geven dat het aanpakken van ondermijning totaal geen rechts of links thema is. De kop is: "Als je weinig kans hebt in onze samenleving, vind je die wel in de criminele wereld". Een andere kop in datzelfde artikel spreekt ook boekdelen en dat zou op Groningen van toepassing kunnen zijn: "In Tilburg Noord denken veel jongeren dat ze nooit een eerlijke kans zullen krijgen". Dan zijn ze dus vatbaar en dat is precies wat we willen voorkomen en vermijden. Wat dat aangaat had hier ook Groningen Noord kunnen staan, want we hebben keiharde indicaties dat de jongeren daarvoor worden ingezet.

01:27:21

De heer Schuiling: Dan even een paar concrete vragen die zijn gesteld. Aan het uitvoeringsplan wordt op dit moment gewerkt. We gaan daar ook de suggesties die u heeft gedaan in betrekken. We zullen daar ook nog wat nader ingaan op de gebiedsmanagers

Veiligheid die we hebben. We hebben er vier. U heeft ook naar de samenwerking met de boa's gevraagd, dus we zullen ook duidelijk maken hoe dat precies zit. U heeft gevraagd, kunnen we niet wat vaker worden bijgepraat over de ontwikkelingen? We hebben u daar een paar weken geleden in meegenomen en aan de hand van beelden laten zien wat we hebben aangetroffen. Dat doe ik met alle plezier. Ik geef daarbij aan dat we met enige regelmaat ook pers laten meelopen, omdat het hier een maatschappelijk fenomeen betreft, waar we ons af en toe goed over moeten laten informeren hoe dingen lopen. Ook dat zou een aantal facilitators wakker kunnen schudden over of ze nog langer met een aantal partijen in deze regio in zee willen.

01:28:38

De heer Schuiling: Dan is er gevraagd naar de relatie tussen de inrichting van de fysieke ruimte en de handhaving. Die relatie is er zonder meer. We slagen er natuurlijk niet in om straat voor straat in beeld te brengen. Daar hebben we de capaciteit niet voor, maar er ligt absoluut een relatie. Ik heb laatst dat ook duidelijk geprobeerd te maken toen de wethouder Ruimtelijke Ordening en ik – we trekken gelukkig heel nauw samen op in dit hele dossier – hebben gezegd, we moeten ook heel goed gaan kijken wat we gaan doen met het hele gebied rond de Hardewikerstraat, want dat is een kwetsbaar gebied. Om aan te geven dat er wel degelijk een relatie ligt tussen de inrichting van een gebied en de criminaliteit die zich daar voordoet. Dat geldt natuurlijk ook voor de bedrijventerreinen, omdat we daar nog wel eens een keer van die kwekerijen aantreffen. Is het niet hier, dan is het wel in de regio. Dat lees je dan ook, want af en toe vliegt er eentje in de fik. Over het plan van de preventie hebben we al het één en ander gezegd. We zullen het in het uitvoeringsplan nog verder benoemen. Dat richt zich op de scholen tot en met de hoger onderwijsinstellingen. We zijn ook in gesprek en niet alleen hier in Groningen, maar ook met de andere universiteitssteden. Daar heb ik vorige week ook al het één en ander over gezegd. De communicatie die je daarvoor nodig hebt bij middelbare scholen is een andere dan bij de universiteit. Je moet niet denken, dat is hartstikke spannend en dat ga ik maar eens een keer doen. Je moet je bewust zijn hoe je die communicatie inricht. Het gaat natuurlijk ook breder en ook de onderwijzers moeten begrijpen wat er gebeurt en wat de actuele ontwikkelingen zijn. Daar zullen we ook de ouders bij moeten betrekken, maar dat zullen we in het uitvoeringsplan ook nog verder benoemen.

01:30:52

De heer Schuiling: De ChristenUnie, de heer Wennink, heeft volstrekt gelijk. Dit is wel een zaak van lange adem, dus we moeten niet denken, daar zijn we wel in een jaartje of vier. Ik hoop dat we dan behoorlijk wat vorderingen hebben weten te maken. Er gaan zulke gigantische bedragen in om en de belangen zijn zo enorm groot, dat men altijd wel weer een weg zal proberen te vinden om ergens weer onderuit te komen. Vandaar dat ik ook heel blij ben dat de raad vanmiddag heeft ingestemd met het instrument van de bestuurlijke boete. Niet dat dit het evangelie is, maar elke stap daarin gaat wel helpen. Dat zijn even een paar korte reacties van mijn kant. Als u het toestaat, voorzitter, is het misschien goed dat voor enige inkleuring de heer Smilda ook nog het één en ander mag toevoegen. Dan kijk ik zo nog even aan mijn rechterzijde of ik nog iets vergeten ben. Mocht dat het geval zijn, kom ik nog terug.

01:31:50

Voorzitter: Dank u wel, burgemeester. Op uw verzoek dan het woord aan de heer Smilda.

01:32:02

De heer Smilda: Vanuit politieperspectief zijn we natuurlijk ontzettend blij met de urgentie die deze gemeenteraad en het bestuur zien om hier echt gezamenlijk werk van te maken. Wij trekken daar ook veel samen in op. Wat goed is om te vermelden, is dat we zeker sinds het rapport van Tops, ook veel meer informatie binnenkrijgen en dat we veel meer dingen zien. Menig raadslid is met ons mee geweest om ook zo een ondermijningswandeling te doen, om ook echt te ervaren waar je tegen aanloopt en wat wij als politie zien. Wij zijn ervan overtuigd dat we gezamenlijk, zeker met de capaciteitsuitbreiding van de gemeente, nog veel meer kunnen doen. Zeker als het gaat om integrale controles, dan zijn we met elkaar echt vele malen sterker. Dan kunnen we, even los van wat er nu al gebeurt, ook rondom de bedrijventerreinen gezamenlijk nog meer doen, ook om daar rondom de economische versterking van de stad de rotte appels weg te halen.

01:33:17

De heer Smilda: Wij zijn altijd bereid om u als raadsleden daar verder in mee te nemen en ook op de hoogte te houden. Met de gezamenlijke aanpak en dit rapport, maar ook met de aanbevelingen die hier nu behoorlijk breed worden opgepakt, zijn wij erg blij.

01:33:35

Voorzitter: Dank u wel. Ik moet wel zeggen, dat dit enigszins buiten de vergaderorde van een meningsvormende sessie valt. Ik beschouw het als een bijdrage van een beeldvormende sessie. Daar maken we geen gewoonte van, maar uw bijdrage wordt evengoed zeer gewaardeerd. Dank u wel. Zijn er verder vragen aan de burgemeester? Dat kan namelijk wel. De heer Van Veen.

01:33:58

De heer Van Veen (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Tijdens mijn inbreng begon ik over de vraag of het niet effectiever zou zijn om meer in ruimtelijke zin gefocust te werken, dus straat per straat. Ik kreeg ook bijval van de VVD, die het volgens mij ook een goed idee vonden, maar ik heb niet echt een reactie van het college gehoord over hoe zij daartegen aankijken.

01:34:18

Voorzitter: De burgemeester.

01:34:21

De heer Schuiling: Nee, wij werken vooral na grondig onderzoek en daar hebben we dus behoorlijk wat capaciteit voor nodig of op een melding. Ik kom zo nog even bij meneer Ram terug op de situatie in De Wijert. We gaan verder onderzoek doen en dan kijken we of er nog meer verbanden zijn. Dat strekt zich vaak uit over meerdere stukken van onze stad of gaat ook naar de regio. Met andere woorden, het is ingewikkeld en de omgekeerde weg om te zeggen, we gaan eerst met een straat beginnen of met dit bedrijventerrein. Je kunt beter eerst kijken naar wat speelt zich af en daar onderzoek naar doen. Dan kijken hoe breed het is en met de Arbeidsinspectie, FIOD of aanpalende diensten de zaak oppakken.

01:35:24

Voorzitter: Mevrouw Goodijk.

01:35:27

Mevrouw Goodijk (Student en Stad): Dank je wel. Even een verduidelijkende vraag. Ik dacht het gehoord te hebben, maar klopt het dus dat zowel de suggestie van pak het wat breder aan, dus ook met handhaving en bijvoorbeeld professionals van Ruimtelijke Ordening, als de vraag van hoe gaan we nu evalueren dat wat we doen ook effectief is, wordt meegenomen in de uitvoeringsagenda?

01:35:51

Voorzitter: De burgemeester.

01:35:53

De heer Schuiling: Ja, we zullen daar in de uitvoeringsagenda iets meer duidelijkheid over geven, omdat u daar een aantal vragen over heeft gesteld: hoe wordt er samengewerkt, ook tussen boa's en andere takken van onze organisatie? Wij zijn dus heel blij dat een aantal van de organisatieonderdelen nu ook fysiek bij elkaar gaat kruipen, want het blijkt wel van belang om sneller de informatie met elkaar te wisselen. Dat is één. Twee is dat we ook met de regio casustafels hebben en aan de hand van de casuïstiek bespreken, wat is wijsheid om nu op in te zetten? Kunnen we andere organisaties in die snelheid aanzetten? Je kunt soms ook de principiële discussie krijgen over doen we het bestuursrechtelijk en maken we het bestuursrechtelijk kapot. Het OM zegt soms, wacht nog even en we moeten even een tijdje met de zaak oplopen, want dan hebben we een betere casuïstiek voor de strafrechter en dan kunnen we het veel breder oppakken. Dat zijn discussies die we hebben. Het derde punt van uw vraag. Ja, we gaan u dus met enige regelmaat meenemen in wat van treffen we aan en welke verbanden zijn er. Plus het aanbod van de heer Smilda, kom ook als raadslid of als pers een keer meelopen. Maak een wandeling, dan ga je op een hele andere manier kijken naar dezelfde panden waar je dagelijks langs loopt.

01:37:20

Voorzitter: De VVD, mevrouw Jacobs.

01:37:24

Mevrouw Jacobs-Setz (VVD): Nog even een vervolgvraag op de vraag van meneer Van Veen. Klopt het dat u stelt dat er geen 'roadmap' komt om de aandachtspunten van Tops en Van der Torre aan te pakken? Ik snap in navolging van de heer Wennink ook dat het heus geen tweejarenplan wordt en dat het inderdaad een weg van lange adem is. Zegt u, we gaan het niet op die manier doen, maar we doen het veel meer casusgericht? Niet op de grote pijlers, zoals zij daar zeggen. Er komt geen aanpak bedrijventerreinen of geen roadmap, maar we doen het veel meer casusgericht en dan de brede context?

01:38:03

Voorzitter: De burgemeester.

01:38:05

De heer Schuiling: Ik zie daar ook geen tegenstelling. Voor sommige, door ons waargenomen fenomenen, is het nodig dat we een paar aanpalende organisaties, die buiten onze bevoegdheid liggen, meekrijgen in het aanpakken van datgene wat er moet gebeuren. Dat vergt voorbereiding en investering. Op het moment dat het gaat lopen, daar hebben we nu een paar voorbeelden van gezien, dan gaan we dat doen. De prioriteit daarin wordt bepaald door bijvoorbeeld de mate van succes. U heeft gehoord, laatst in de presentatie, het was

100 procent. Of de ernst van de situatie zegt dat we nu wel direct moeten ingrijpen, dat is de casus waar ik net naar verwees. Het kan dus een klein beetje verschillen. Daar zetten we dus onze energie op in en dat is geen verschil met hetgeen wat in het rapport staat.

01:39:03

Voorzitter: Dan een interruptie van de heer De Haan van het CDA.

01:39:06

De heer De Haan (CDA): Nog een vraag. Ten eerste weer dank voor de antwoorden van de burgemeester. Met een thema als dit, is het niet altijd makkelijk om daar zo stevig en ferm in te zijn. Mijn fractie waardeert uw inzet enorm en uw uitspraken hierover, ook vandaag weer. Ik had nog twee vragen. Eén ging over de hennepmoetheid zoals dat in het rapport wordt genoemd. Herkent u dat ook in de organisatie of misschien binnen de politie of hoe zit dat? De tweede vraag is: in 2018 lag er natuurlijk ook al een rapport over de ondermijnende criminaliteit. Vindt de burgemeester daarop terugkijkend dat we wellicht wat te laat zijn met de maatregelen die we nu nemen?

01:39:47

Voorzitter: De burgemeester.

01:39:51

De heer Schuiling: Ik herken niet het woord 'hennepmoetheid'. Integendeel, ik heb hier ook nog dat leuke lijstje voor me, waar ook door een aantal van u aan werd gerefereerd. Je kunt een 06-nummer bellen en dan kun je allerlei stofjes krijgen. Nee, daar zijn we mee bezig en dat pakken we wel aan.

01:40:18

De heer De Haan (CDA): In 2018 lag natuurlijk dat rapport over ondermijnende criminaliteit er al. Bent u van mening dat we wellicht te laat zijn met maatregelen? Terugkijkend in de tijd, was het goed geweest om toen al maatregelen te nemen? Hoe kijkt u daarnaar?

01:40:31

Voorzitter: De burgemeester.

01:40:34

De heer Schuiling: Er zijn op basis van onder andere dat rapport ook in de Nieuwe Ebbingestraat en de omgeving ingrepen geweest. Er is natuurlijk ook heel veel energie besteed aan het wat ordentelijker krijgen van de hele prostitutiezone. De helft van de handel is weggehaald. Je moet ook kijken naar hoeveel capaciteit we hebben. We zetten in dit rapport ook dat we de inzet rond Bibob-onderzoeken willen verbreden. Ik heb u echter ook al een keer aangegeven, dat er twee mensen in onze organisatie zijn die daarmee bezig zijn. Als er een grote demonstratie, een voetbalwedstrijden of anderszins iets leuks is – we willen ook allemaal evenementen – dan zijn dezelfde personen daarmee belast. U kunt ze ongeveer met de neus aanwijzen, want ze zitten hier. Als wij met elkaar zeggen, het is echt relevant dat we niet alleen bij vastgoedtransacties, maar ook nog wat breder – bijvoorbeeld naar milieu – kijken of we met dit bedrijf zaken willen doen en of ze van de gemeente een vergunning kunnen krijgen en we weten het niet helemaal, dus we gaan toch maar even een Bibob-onderzoek aanvragen. Voordat je zo een aanvraag doet, ben je al heel wat werkuren

kwijt. Dan hebben wij het geluk in deze gemeente dat hier mensen zitten die ook op zaterdag en zondag nog doorwerken als het nodig is. Helaas is dat nodig.

01:42:18

Voorzitter: De heer Ram van de PVV.

01:42:22

De heer Ram (PVV): Ik hoorde net dat de burgemeester zich ging melden over het punt van het meldpunt dat ik maakte. Daarnaast had ik ook nog een vraag gesteld over verdere intensiveringen, als het gaat om meer fte's. Ik heb meer vragen, maar dit zijn de twee meest prominente.

01:42:43

Voorzitter: Dank u wel. Bovendien komen we een beetje richting het einde van deze sessie. Uw vragen zijn helder. Burgemeester.

01:42:50

De heer Schuiling: Ik denk dat we buiten deze vergadering verder spreken over het hele concrete onderwerp van De Wijert, wat natuurlijk een wijk is waar best veel gebeurt. Niet voor niets hebben we er vorige week ook weer een plan voor gepresenteerd om er fors op in te zetten. Dan zie je weer die relatie trouwens. Dat we buiten de vergadering even van u naam en rugnummers moeten horen, dan kunnen we dat checken met de wijkagent. Soms, dat probeerde ik duidelijk te maken – drie jaar niets horen, dat kan natuurlijk niet – wordt er achter de schermen wel verder gerechercheerd, maar dat ontslaat ons niet van de verplichting om toch eventjes met zo iemand contact op te nemen om te bedanken. Als u dat ingewikkeld vindt, als kijker, kunt u ook altijd gebruik maken van het nummer van Misdad Anoniem, want dan gaan we er ook mee aan de gang. U hoeft niet altijd te denken: lekker, maar dan word ik gelijk herkend. Het tweede punt is, we hebben nu een extra inzet gepleegd en dat laat zich vertalen in ongeveer tien fte extra. We beginnen met de werving van deze mensen in december. We moeten inderdaad kijken of we daar voldoende kwaliteit op binnen krijgen en zijn die mensen beschikbaar. Het is natuurlijk razend interessant werk. Elke jurist zou het leuk moeten vinden om daaraan te werken, dus ik zou zeggen: meld u. Echter, ik zeg u er ook bij, gelet op de intensiteit is dat natuurlijk niet genoeg. Dat weten we ook. Echter, voordat een organisatie weer goed gaat draaien met deze uitbreiding, moet zich dat ook allemaal even zetten. Dat begrijpt u ook. Ik sluit niet uit dat we volgend jaar, maar daar houden we u van op de hoogte – dan hebben we hier al twee extra sessies over gehad – dat we volgend jaar zeggen: dit is de opbrengst en misschien is het verstandig om er nog een tandje bij te doen.

01:44:48

Voorzitter: Goed, dank u wel. Ik kijk even rond. Ik heb het vermoeden dat daarmee alle gestelde vragen ook voldoende beantwoord zijn. Ik vraag me daarbij ook openlijk af of daarmee de discussie is afgerond en of er, naast de aankondiging van mevrouw Martinez Doubiani van D66 van een motie, nog anderen zijn die iets dergelijks overwegen? De heer Ram, ik zie u knikken.

01:45:15

De heer Ram (PVV): Ja, het punt van de preventie. Het gaat even om dat pedagogisch plan,

wat ik al eerder voorgesteld heb. Dat wil graag opnieuw inbrengen. Daarnaast natuurlijk ook de intensivering die ik eerder heb genoemd. Ik had net nog een andere motie voor ogen, maar het is al laat op de avond, dus daar moet ik even op een ander moment op terugkomen.

01:45:39

Voorzitter: Goed, maar u wenst in ieder bespreking in de raad met een motie. Er was al een andere motie aangekondigd. Meneer Van Hoorn.

01:45:47

De heer Van Hoorn (GroenLinks): Meer een vraag. Is dit niet een collegebrief?

01:45:52

Voorzitter: Een agenderingsverzoek en een collegebrief inderdaad, dus dan komt het helemaal niet terug in de raad. Daar heeft u helemaal gelijk in, dank u wel. Als u een motie wilt indienen, dan moet dat een motie vreemd worden. Er is geen bespreking.

01:46:10

Voorzitter: Ik kijk nog even rond. Dank nogmaals voor deze correctie. Dan wil ik u allen danken voor uw bijdrage. Dan kan ik vaststellen dat we netjes om half elf eindigen. Daar heeft u allen aan bijgedragen, dus daarvoor dank. Dank ook aan de bezoekers. Ik wens u allen veilig thuis.